

Doping, kunnia, raha ja sananvapaus

STT:n doping-juttu on ollut julkisuuden määrältään sellaista luokkaa, ettei siihen verrattavaa juttua ole ollut Suomessa.

Hiihtoliiton puheenjohtaja Esko Aho Sunnuntaisuomalaisessa 24.10.1999

Kuten hyvin muistetaan, STT välitti asiakkailleen tammikuussa 1998 kolme Jari Räsästä ja Hiihtoliittoa koskevaa doping-uutista, jotka mullistivat maailmaa. Ensin kohteena näytti olevan urheilun maailma, mutta pian myllerrys siirtyi journalismin tontille. Tavoitteena ollut keskustelu doping-ongelmasta muuttui kunnianloukkaustuomioiksi ja miljoonaluokan korvausvastuiksi.

Miten siinä niin kävi? Helsingin käräjäoikeuden 15.7.1999 antamasta tuomiosta lähtien on pohdittu syitä ja seurauksia. Keskustelu on hyödyllistä, vaikka lopullisten johtopäätösten tekoa onkin syytä lykätä, kunnes kaikki kortit ovat pöydässä. Niitä on vielä tulossa ainakin Helsingin hovioikeudesta.

Tässä jutussa yritän alustavasti arvioida joitakin STT-jupakan oikeudellisia kysymyksiä. Melkein kaikkia on tosin jo käsitelty julkisessa keskustelussa, enkä kuvittele tuovani siihen mitään erityisen uutta. Kertausta sanotaan kuitenkin opintojen äidiksi ja tästä tapauksesta tuntuu olevan yhtä ja toista opittavaa.

Herjauksen sudenkuopat

Herjaus on tavallisin kunnianloukkausrikos ja monille toimittajille kantapäänkin kautta tuttu. Silti se pääsee välillä yllättämään. Herjauksen ydin on siinä yksinkertainen: siinä on kysymys jonkin henkilön toimintaa koskevasta konkreettisesta väitteestä, joka voi saattaa hänet halveksimisen alaiseksi tai haitata hänen elinkeinoaan tai menestystään. Esimerkiksi väite, että liikemies A on tehnyt konkurssin, on omiaan haittaamaan hänen elinkeinoaan. Mutta jos A todella on asetettu konkurssiin, väite ei ole herjaus.

Kannattaa muistaa, ettei rangaistava herjaus edellytä haitan syntymistä. Riittää, että väite on voinut saattaa kohteensa halveksimisen alaiseksi tai voinut haitata hänen elinkeinoaan tai menestystään. "Väitteen" muodolla ei ole merkitystä. Se voi olla suora tai epäsuora. Asiasisältö on ratkaiseva.

Herjauksen välttämässä olennaista on tietenkin se, että riskiväitteiden paikkansa pitävyys varmistetaan ennen julkaisemista. Yksin se ei välttämättä oikeudessa riitä, ellei julkaisijalla ole aineistoa tai todistajia, joiden avulla hän voi uskottavasti perustella väitteitään. STT:n jutussa tilanne oli juuri tämän tapainen. Toimittaja perusti uutisensa lähteiltään saamiinsa tietoihin, joita hän piti oikeina ja joita hän kertoi tarkistaneensa myös ristiin lähteiden välillä. Hän ei kuitenkaan pystynyt oikeudessa esittämään juuri muuta relevanttia todistelua. Lähteille oli luvattu anonymitteetti, eikä heidän kertomuksiaan voinut tuomioistuinta vakuuttavalla tavalla vahvistaa.

Herjaussyytteeseen voi varautua silloin, kun esille nousee kovia väitteitä rikokseen syyllistymisestä, moraalisesti arveluttavaan toimintaan tai laiminlyöntiin. Erityisesti silloin kun väitteet koskevat tunteita kuumentavaa asiaa, voi jo etukäteen varautua mahdollisiin herjaussyytteisiin. STT:n doping-väitteet olivat juuri tällaisia. Jo uutisten ajoituksen vuoksi olisi pitänyt olla aika selvää, että uutiset synnyttävät ison kohun ja johtavat imperiumin vastaiskuun. Varautumiseen pitäisi aina kuulua tarkistusten ohella se, että käytettävissä on tiukan paikan tullen "kättä pitempää", siis joko todistajia tai kirjallisia dokumentteja. Pelkkä – vilpitiönkin – usko siihen, että tietolähde puhuu totta, ei riitä.

Aika yleinen väärinkäsitys on myös se, että näyttökynnys on korkealla. Monet luulevat, että herjauksesta syytetyt pitää esittää "täysi näyttö" eli todistaa väitteensä oikeiksi. Niin ei ole. Rikoslain mukaan herjauksesta ei rangaista, jos syytetty pystyy tuomaan väitteensä tueksi "todennäköisiä syitä". Koska vain tahallinen väite voi olla rangaistava, tuomiota ei tule, jos syytetyllä on ollut riittävät ja todennäköiset syyt pitää totena sitä, mitä hän on esittänyt. Se on vain tehtävä uskottavaksi.

Riittävä näyttö voi sisältyä jo itse juttuun. Esimerkki tästä on Harri Saukkomaan Suomen Kuvalehdessä vuonna 1989 julkaisema kirjoitus niin sanotuista Kouri-kaupoista sekä silloisen KOP:n ja sen pääjohtajan Jaakko Lassilan osuudesta niissä. Saukkomaa joutui syytteeseen herjauksesta väitettyään pankin ja Lassilan muun muassa syyllistyneen liikepankkilain rikkomiseen. Kirjoitus siinä julkaistuine dokumentteineen kuitenkin osoitti, että väitteelle oli riittäviä perusteita ja Saukkomaa vapautettiin syytteestä.

Lähdesuoja ja sen ehdot

STT-keskustelussa on jo viitattu siihen, että lähdesuojaa pitää käyttää harkiten. Riskit kasvavat kohtuuttoman suuriksi, jos nimettömyys luvataan tietojen antajalle ennenkuin on varmistettu, että hänen kertomansa pitää paikkansa. En tiedä, mitä STT:ssa oikein tapahtui, mutta ensimmäisen uutisen radikaali

Helsingin käräjäoikeus langetti tuomionsa STT:n päätoimittajalle ja toimittajalle

Ehdolliset vankeusrangaistukset!

19 asianosaista saa korvauksia henkisistä kärsimyksistä yhteensä yli 1,5 Mmk.

Helsingin käräjäoikeus on tuominnut Suomen Tietotoimiston päätoimittajan Kari Väisänen ja toimittaja Johanna Aatsalo-Sallinen ehdollisiin vankeusrangaistuksiin julkaistusta herjuksesta. Väisänen sai 45 päivää ehdollista vankeutta ja Aatsalo-Sallinen 30 päivää ehdollista vankeutta. Laila Väisänen, Aatsalo-Sallinen ja STT joutuivat maksamaan yhteensä satojenhahnan markkojen korvaukset hirttäjä Jari Räsäselle ja Suomeen lähetettiin ylimääräisiä joulukortteja.

Väisänen, Aatsalo-Sallinen ja STT tuomittiin maksamaan Räsäselle 350 000 markan korvauksen henkisistä kärsimyksistä. Julkusta tuomittujen korvauksia maksettavaksi kaikkiaan 19 asianosaalle henkisistä kärsimyksistä yhteensä 1 570 000 markkaa.

STT vietti useanaan viime vuoden tammikuussa, että läheskään ollen ottanut ja käyttänyt kasvuhormonia ja että Hiihtoliiton johtajat henkilöt olisivat olleet kiinnostuneita kasvuhormonista. Kärsijäoikeuden mielestä väitteitä ei löydyttävä.

Ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi päätoimittaja Väisänelä tuomittiin 45 päivän vankeuteen yhteensä 28 000 markan veroa ja toimittaja Aatsalo-Sallinen 30 päivän vankeuteen eli lähes 3 000 markkaa.

Välisyyttä Marja Lemminkäinen oli vastuuta päätösmittajalle ja toimittajalle rangaistusta julkaistusta, ei vastoin perustuslaia luetta

tehtyistä herjuksista. Kärsijäoikeus tuomitsi hirtät rangaistuksiin pääsivon syytteen mukaisesti.

Räsäselle korvauksia ansionmenetyksestä

Päätoimittajan, toimittajan ja STT:n tulee korvata hirttäjä Räsäselle lisäksi mm. oikeudenkäyntikulut lähes 275 000 markkaa sekä taloudellisen vahinkoon ansionmenetyksestä yli 10 000 markkaa.

Räsäsen oli vastoin oikeudessa korvauksia henkisistä kärsimyksistään rangaistusta maksettava.

Kaikkiaan oikeudenkäynnin aikana oli vaadittu STT:stä yhteensä 5,1 miljoonaa markan korvauksia, mm. Hiihtoliiton puhejohtaja, kansanedustaja Esko Aho vasti henkisistä kärsimyksistään 500 000 markkaa. Oikeus tuomitsi hänelle maksettavaksi 100 000 markkaa.

Aholle 100 000 markkan henkisistä kärsimyksistä

Päätoimittajan, toimittajan ja STT:n tulee oikeuden päätöksen mukaan myös suorittaa useita korvauksia henkisistä kärsimyksistä Hiihtoliiton kuululle henkilölle.

Lisää puhejohtajalle kansanedustaja Lemminkäinen

in Aholle on maksettava 100 000 markkaa, toimittajalle Esa Klingelille noin 100 000 markkaa.

Hiihtoliiton johtokunnan jäsenelle, pankinjohtaja Matti Loukokuolle, merkittävimpään päätoimittajalle ja doping-uutisen julkaisemiseksi maastohiihtoliiton päivälehteen toimittajalle Antti Lepistöelle on maksettava samoin kullekin 100 000 markkaa.

Nykyinen maastohiihtoliiton päivälehti ja tapahtumavaroissa maastohiihtoliiton vastavalmennettu toimittaja Kari-Pekka Kyyro sekä Hiihtoliiton entinen laipallalätkä Jari Pirainen saavat tuomion mukaan melonmatt noin 100 000 markan korvauksia.

Pirainen ei ollut doping-uutisen julkaisemiseksi tammikuussa 1999 enää Hiihtoliiton palveluksessa.

Hiihtoliiton entisellä päivälehtimällä, Vuokatin urheilulaagrin rehtorille Pekka Välsäkytylälle tulee maksaa 100 000 markkaa korvauksia. Hän oli doping-uutisen tapahtumaksi lähtenyt maastohiihtoliiton päivälehteen.

Myös Hiihtoliiton liittoyhteistyön puhejohtaja Roger Turku saa tuomion mukaan henkisistä kärsimyksistään 100 000 markan korvauksen.

Olympiavoittaja ja Hiihtoliiton johtokunnan jäsenelle Marja Matikanen-Kallitörmälle



Uusi tuomio on ollut tärkeä. Tuominnut STT:n toimittaja Johanna Aatsalo-Sallinen ja päätoimittaja Kari Väisänen saavat elin Helsingin käräjäoikeudessa ehdolliset vankeusrangaistukset julkaistusta herjuksista.

tulee tuomion mukaan 30 000 markan korvauksia.

Hiihtoliiton johtokunnan jäsenen rehtori Alpo Pihlak, 30 000 mk, entinen Antero Pirainen 30 000 mk, myyjäpäällikkö Erkki Ruuska 20 000 markkaa, saman veron on saamassa myös Hiihtoliiton varapuhejohtajalle, mikälyttöy ohjelmajohtajalle Jarkko Tuomisen.

Korvauksia saavat tuomion mukaan myös Hiihtoliiton johtokunnan jäsenet rehtori Alpo Pihlak, 30 000 mk, entinen Antero Pirainen 30 000 mk, myyjäpäällikkö Erkki Ruuska 20 000 mk, rehtori Jorma Ilyyää 30 000 mk, insinööri Risto Happonen 30 000 mk ja lehtien Matti Niemi 30 000 markkaa.

Jari Räsäsen Olen

Hirttäjä meidän pöytästä lausulle, ja minä olin siinä. Hirttäjä tuomion vahinko rahalla voimme päätöksellä on voi teko on siinä tyviä tuon.

Lähdesuojan veto

Tapauksien suuntainen

Journal

Helsingin kassa

riittävä

tuon.

Uutistoimiston

den muk

vakaa

kuusieme

val oike

kausaste

Käräjä

toimittaja

oikeus v

etta läns

den miuk

Toimitt

maistama

in samat

ta, josta

vuoden v

Lähdes

mittaja

siksi, etä

istyneen

sen. Nä

Väisänen eroaa STT:n päätoimittajan paikalta

Suomen Tietotoimiston päätoimittaja Kari Väisänen eroaa päätoimittajan ja toimittajien tehtävistä korvauksensa saamisen tuomion vuoksi. Väisänen jätti eroesityksensä puhdistaen STT:n hallituksesta.

Saman oikeuden langettamat korvaukset tulevat Kivierin muodista ennakkamaksu koin koului. Hän kuitenkin korosti, että näitä asioita ei enää hoideta hirtillä, ja sen jälkeen on tehtävä päätökset.

Puhejohtaja Esko Aho:

Hiihtoliitolla ei enää tarvetta jatkaa asian käsittelyä

SATAKUNNAN KANSA 16.7.1999

muuttuminen parissa päivässä ja todisteena esitetyn kasvuhormoniampullin nolo kohtalo viittaavat ongelmiin tietojen varmistamisessa.

Lähdesuojasta puhuttiin STT-jutun yhteydessä paljon. Vähemmälle huomiolle jäi se, että laissa vahvistettu lähdesuoja koskee journalistteja vain todistajan roolissa. Kaikilla lähteen henkilöllisyydestä tiedon saaneilla lehden, radion tai television työntekijöillä on oikeus kieltäytyä paljastamasta sitä, kun he ovat todistajana esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä. Suoja on tarpeen siksi, että todistajalla on ankarasti sanktioitu velvollisuus puhua totta. Lähdesuojan murtamisesta oli STT:n tapauksessa turha puhua, koska mitään murtamis-mahdollisuutta ei ollut. Vain todistajana kuultavan toimittajan lähdesuoja voidaan tietyissä olosuhteissa murtaa eli velvoittaa hänet paljastamaan tietoläh-teensä.

Rikoksesta syytetyllä ei ole velvollisuutta pysyä totuudessa eikä hänen tarvitse muutenkaan esittää syyllisyytensä selvittämistä eikä siis kertoa, mistä hän on tietonsa saanut. Tässä mielessä Johanna Aatsalo-Sallinen ja päätoimittaja Kari Väisänen olisivat voineet kieltäytyä lähteiden paljastamisesta vetoamalla lähdesuojaan.

Siitä ei toisaalta ollut vahinkoakaan. Onhan lähdesuoja myös tärkeä moraalinen periaate, joka Journalistin ohjeiden mukaan sisältää sen, ettei luottamuksellisen tiedon antajaa saa ilman tämän suostumusta paljastaa. Tietolähteellä on oikeus pysyä nimettömänä, jos siitä on sovittu. Kiinnostava keskustelun aihe olisi se, onko toimittaja sidottu sopimukseen tai lupaukseensa suo-

jata lähteen nimettömyyttä siinäkin tapauksessa, että tämä on johtanut häntä tietoisesti harhaan. Olosuhteista tietysti riippuu paljon, mutta kallistun kyllä sille kannalle, että sopimuksen tahallinen rikkominen vapauttaa toisenkin osapuolen sen velvoitteista.

Hiukan omituiselta kuitenkin tuntuu Helsingin kärjäoikeuden morali-sointi, jonka mukaan "lähdesuojaan vetoaminen ei ole hyväksyttävää, jos harkitsemattoman lähdesuojalupauksen takia suojataan lainvastaista toimintaa". En tiedä, mitä tarkoittaa "harkitsematon lähdesuojalupaus", mutta sen tiedän, että journalisti voi tarvittaessa aivan huoletta pitää kiinni lähdesuojasta, vaikka hänen tietolähteensä olisi syyllistynyt vaitiolo- tai salassapitovelvollisuutensa rikkomiseen.

Rangaistukset sakoista vankeuteen

Helsingin kärjäoikeus tuomitsi toimittaja Johanna Aatsalo-Sallisen ja päätoimittaja Kari Väisäsen yhdeksästätoista julkisesta herjauksesta ehdollisiin vankeusrangaistuksiin ja oheissakkoihin. Puhdas sakkorangaistus, joka kunnianloukkausjutuissa on tavallinen seuraamus, ei kärjäoikeuden mielestä nyt riittänyt. Tuomion perustelujen mukaan uutisten sisältämät väitteet olivat loukkausasteeltaan vakavia ja tekijöiden oli täytynyt ymmärtää, että ne tulevat muiden tiedotusvälineiden kautta leviämään erittäin laajalle. Tämän julkisuuden arviointi onkin yksi STT-tuomion kiinnostavimpia piirteitä.

Rangaistukset eivät sinänsä yllätä. Ehdollisia tuomioita on herjauksesta annettu ennenkin, vaikka ne eivät olekaan yleisiä. Tuomioistuin päättää seurauksesta rangaistusasteikon puitteissa, johon on kirjoitettu rangaistuksen alaja yläraja. STT:n jutussa kärjäoikeus antoi tuomion rikoslain 27 luvun 2 §:n mukaan, jossa on kriminalisoitu niin sanottu "ei vastoin parempaa tietoa tehty herjaus". Alin rangaistus siitä on sakkoa ja ylin vankeutta korkeintaan yksi vuosi. Aatsalo-Sallinen sai ehdollista vankeutta 30 ja Väisänen 45 päivää.

"Ei vastoin parempaa tietoa" on tahallisuuden astetta kuvaava ilmaisu. Tahallisuudella on rikoslaissa hiukan arkikielestä poikkeava sisältö. Siihen kuuluu tietoisuus siitä, että väite on omiaan loukkaamaan kohdettaan tai haittaamaan hänen elinkeinoaan tai menestystään. Kun sanotaan, että herjaus on rangaistavaa vain tahallisena, se ei tarkoita yksin sitä, että tekijä tietää väitteensä perättömäksi. Sellainenkin tilanne on tietysti mahdollinen. Silloin kysymyksessä on "vastoin parempaa tietoa tehty herjaus". Siitä rangaistaan tekijää, joka levittää tietensä perättömiä väitteitä. Julkisena eli tiedotusvälineessä levitettyinä sen rangaistusmaksimi on kaksi vuotta vankeutta.

STT:n jutussa tuomio tuli julkisesta herjauksesta, jota ei ollut tehty vastoin

parempaa tietoa. Se on lievempi tahallisuusaste. Tekijät eivät levittäneet tietensä perättömyyksiä, mutta eivät pystyneet oikeudessa osoittamaan, että heillä oli ollut perustellut ja riittävät syyt uskoa väitteittensä totuudellisuuteen ja todistettavuuteen.

Lehdistö paljasti asianomistajat

"Uutisointi on koskenut poikkeuksellista ja vakavaa asiaa. Aatsalo-Sallisen ja Väisäsen on täytynyt ymmärtää, että STT:n uutisissa esitetyt väitteet tulevat muiden tiedotusvälineiden kautta leviämään erittäin laajalle", sanotaan kärjäläisyyden tuomion perusteluissa.

Kiinnostavaa on, millä tavoin jutun asianomistajat eli doping-uutisten kohteet määräytyivät. Alkuperäisissä uutisissa ei Jari Räsästä lukuunottamatta mainittu kenenkään nimeä tai muutakaan henkilöön liittyvää tunnusmerkkiä. Ensimmäisessä uutisessa 21.1.1999 kerrottiin, että kasvuhormonista kiinnostuivat "Hiihtoliiton johtavat henkilöt". Uutisessa 24.1.1999 monikko muuttui yksiköksi. Siinä kasvuhormonin ostajatahoksi määriteltiin "vain yksi Hiihtoliiton johtoon kuuluva henkilö, jolla oli vaikutusvaltaa Hiihtoliiton rahoitusasioiden, erityisesti sponsoroinnin suhteen." Tämä henkilö ei uutisen mukaan "missään tapauksessa ollut Esko Aho tai Esa Klinga".

Ratkaisevaksi näyttää muodostuneen uutisten jatkokäsittely lehdistössä, radiossa ja televisiossa. Kärjäläisyyden mukaan se oli "poikkeuksellisen laajaa".

"Tätä uutisointia ovat laatineet paljolti urheilutoimittajat, jotka tuntevat Suomen Hiihtoliitto ry:n organisaatiota ja myös sen johtohenkilöitä. Arvioitaessa uutisen sanonnan 'Hiihtoliiton johtavat henkilöt' määrittämää henkilöpiiriä voidaan tehdä päätelmiä myös siitä, miten muut tiedotusvälineet ovat arvioineet tätä henkilöpiiriä", tuomion perusteluissa sanotaan.

Toisin sanoen: vaikka alkuperäisissä uutisissa ei identifioitu keitä Hiihtoliiton johtoon kuuluvia henkilöitä niissä tarkoitettiin, kohteet varmistuivat sitä mukaa kun muissa medioissa ryhdyttiin tekemään juttuja asianomistajiksi ilmoittautuneista henkilöistä. Sinänsä on mahdollista, että kollektiivinimityksellä loukataan kollektiiviin kuuluvia, mutta nimeltä mainitsemattomia henkilöitä. Nimityksestä on – kuten kärjäläisyyden itse toteaa – "kuitenkin käytävä riittävän yksilöidysti ilmi keitä yksittäisiä henkilöitä väitteessä tarkoitetaan". Voi olla, että ilman median apua "Hiihtoliiton johtoon kuuluvat henkilöt" eivät olisikaan olleet yksilöitävissä.

Perustellessaan Hiihtoliiton johtoon kuuluvilla henkilöillä tuomitsemiaan korvauksia henkisestä kärsimyksestä kärjäläisyyden saattoi siis nojautua tapah-
tumasarjaa tiiviisti seuranneiden journalistien apuun. Tuomioistuin ei kuiten-

kaan näytä lainkaan eritelleen laajan julkisuuden laatua. Tuomion viesti oli yksipuolisuudessaan se, että kaikki doping-jupakkaan liittyvä julkisuus oli omiaan lisäämään loukattujen henkisiä kärsimyksiä.

Oliko todella niin? Muistan elävästi, että hyvin pian doping- uutisten ilmestymisen jälkeen niiden todenperäisyyttä alettiin epäillä. Kriittinen suhtautuminen väitteisiin yleistyi. Monet lehdet selvittivät itse uutisten todenperäisyyttä ja STT joutui ahtaalle. Kuvaavaa on, että sen ammattiosasto sanoutui julkisesti irti doping-uutisista. Voi hyvin arvioida, että tämä osa julkisuudesta pikemminkin vähensi kuin lisäsi asianomistajien maineelle aiheutunutta vahinkoa ja heidän kokemaansa kärsimystä.

Ovatko korvaukset ennätysluokkaa?

Asianomistajille maksettaviksi tuomitut korvaukset henkisestä kärsimyksestä olivat STT-jutussa yhteenlaskettuina yli miljoona markkaa. Jari Räsänen 350 000 markkaa on kiistatta kärsimyskorvausten Suomen ennätys. Hiihtoliiton johtoon kuuluvien korvaussummat vaihtelivat 30 000 ja 100 000 markan välillä. Miten ne sijoittuvat korvauspörssin kehityksessä?

Käräjäoikeus korosti tuomiossaan, että vahingonkorvaus kärsimyksestä ei sisällä rangaistusluonnetta. Ainakaan Helsingin käräjäoikeus ei siis yritä muuttaa suomalaista korvauskulttuuria anglosaksiseen suuntaan, kuten kehitystä on eräissä korvausten kasvua arvostelleissa puheenvuoroissa arvioitu.

Henkisestä kärsimyksestä tuomitavat korvaukset perustuvat tuomioistuinten vapaaseen harkintaan. Siksi on hyvä, että käräjäoikeus paljasti käyttämänsä laskentaperusteen: "Käräjäoikeus on pyrkinyt suhteuttamaan tuomitavat vahingonkorvaukset herjausrikoksista oikeuskäytännössä Suomessa viime vuosina tuomitujen korvausten tasoon".

Millaista se kehitys on ollut? Seuraavassa muutamia lukuja kuluneen vuosikymmenen loppupuolelta: Vuonna 1997 Korkein oikeus tuomitsi 7 päivää -lehden maksamaan johtaja Paavo Prepulalle korvausta henkisestä kärsimyksestä 75 000 markkaa (KKO 1997:185). Niin sanotun palopäällikön tapauksessa Iltalehti joutui maksamaan 100 000 ja Rikosposti 50 000 markkaa (KKO 1997:80 - 81). Helsingin hovioikeus tuomitsi viime kesänä MTV3:n maksamaan 150 000 markkaa korvausta televisio-ohjelmasta, jossa paljastettiin supupuolenvaihdon tehneen henkilön nimi (HO 17.6.1999). Sama hovioikeus tuomitsi Iltalehden maksamaan kansanedustaja Kirsi Alaharjalle kolmesta jutusta, joissa käsiteltiin hänen aviopuolionsa saamaa tuomiota yhteensä 175 000 markkaa (HO 3.12.1998). Helsinkiläinen asianajaja tuomittiin viime keväänä kolmesta herjauksesta yhteensä 200 000 markan korvauksiin. Her-

jaukset olivat tutkintapyynnössä, jonka asianajaja oli tehnyt poliisille kollegastaan ja kahdesta verohallinnon virkamiehestä. Tänä keväänä Vaasan hovioikeus tuomitsi herjausjutussa Pohjalaisen toimittajan 230 000 markan korvaukseen henkisestä kärsimyksestä.

Luettelo ei ole tyhjentävä. Siitä puuttuu ainakin kaksi alioikeustuomiota, joissa henkisen kärsimyksen korvaukset olivat 100 000 ja 180 000 markkaa. Ne eivät ole vielä lainvoimaisia. Lista kertoo kuitenkin kehityksen suunnasta. Summat ovat selvässä kasvussa. Vielä vuosikymmenen alkupuolella henkisestä kärsimyksestä tuomittiin selvästi vähemmän, keskimäärin parikymmentä tuhatta markkaa. Inflaatio ei nousua selitä. STT-jutussa tuomitut korvaukset vahvistanevat kehitystä. Jari Räsänen ennätyssumma ennakoii jo puolen miljoonan rajan lähestymistä. Vaikka järjestelmä ei muuttuisikaan anglosaksiseen suuntaan, lehdistöllä ja muulla medialla on syytä olla huolestuneita sananvapauden puolesta.

Ehkä pahinta on, että pelkät uhkauksetkin alkavat jo tehotia. Niillä on onnistuttu estämään ainakin yhden kirjan levittäminen. Jos rahaa on riittävästi, uhkaus voidaan toteuttaa myös näytösoikeudenkäynnillä. Tiedän ainakin yhden tapauksen, jossa voi hyvällä syyllä epäillä, ettei lehteä vastaan nostettua herjausoikeudenkäyntiä ollut tarkoituskaan voittaa. Tarkoitus oli pelotella – myös muita.

Timo Vuortama
Journalistin päätoimittaja

